

УДК 338.48

Феленчак Юлія Богданівна

доктор економічних наук, доцент,

доцент кафедри спортивного туризму

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Felenchak Yuliia

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Sport Tourism Department

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky

ORCID: 0000-0001-6673-9180

Графська Орислава Іванівна

доктор економічних наук, доцент,

доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Grafaska Oryslava

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Hotel and Restaurant Business Department

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky

ORCID: 0000-0002-8134-3771

Крижанівський Тарас Ярославович

аспірант

Львівського університету бізнесу та права

Kryzhanivskyi Taras

Postgraduate Student of the

Lviv University of Business and Law

Базюк Марія Богданівна

студентка

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

Baziuk Mariia

Student of the

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ
STRATEGIC PRIORITIES OF THE TOURISM DESTINATIONS
SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF
GLOBAL INSTABILITY**

***Анотація. Вступ.** У глобальному вимірі туризм є рушійною силою соціально-економічного розвитку держав та регіонів, набуває вагомого значення і фіксується у суспільній свідомості як невід'ємний компонент сучасного способу життя. Але водночас туристична діяльність у всіх своїх формах та видах – надзвичайно сприйнятлива до загроз та викликів глобального походження або поширення. З огляду на це, розвиток туристичних дестинацій, особливо в контексті міжнародного туризму, має неодмінно базуватися на гарантуванні безпеки туристів, туристичних організацій та ресурсів.*

***Мета.** Метою статті є аналіз актуальних проблем соціально-економічного розвитку дестинацій міжнародного туризму та обґрунтування перспективних напрямів їх функціонування з позицій гарантування безпеки та соціалізації туризму.*

***Матеріали і методи.** Матеріалами дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячені аналізу теоретичних та*

прикладних аспектів вирішення проблем соціально-економічного розвитку туризму умовах глобальної нестабільності, а також результати авторського аналізу і узагальнення особливостей функціонування туристичних дестинацій України в умовах кризи.

В процесі здійснення дослідження було використано такі наукові методи: теоретичного узагальнення (для формулювання наукових підходів до трактування безпеки туризму та туристичної дестинації); аналізу та синтезу (для виокремлення та обґрунтування принципів і напрямів соціально-економічного розвитку дестинацій міжнародного туризму в контексті гарантування безпеки туризму); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У статті обґрунтовано такі принципи розвитку дестинації, що базується на пріоритетності вирішення проблем безпеки туризму, як системність, гуманізм і сталість. Базуючись на цих принципах, дестинація міжнародного туризму в умовах нестабільності має виконувати рекреаційну, соціальну та економічну функції. Виокремлено проблеми розвитку туристичних дестинацій які потребують першочергового вирішення в контексті гарантування безпеки міжнародного туризму: формування іміджу дестинацій міжнародного туризму; соціальна адаптація іноземних туристів в межах дестинації; забезпечення зворотного зв'язку з іноземними туристами. Запропоновано шляхи вирішення вказаних проблем та сформульовано такі стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку туристичних дестинацій як цілеспрямована маркетингова політика сформована на засадах сталого розвитку туризму та ефективних комунікаціях, соціалізація туризму та гарантування безпеки туристів.

Перспективи. У подальших наукових дослідження доцільно сформувати методiku оцінювання стійкості туристичних дестинацій в кризових умовах та здійснити оцінку на основні відібраних показників на

базі окремих дестинацій або регіонів України. За результатами такої оцінки можливо розробити диференційовані заходи щодо оптимізації посткризового відновлення туристичної сфери України на регіональному та локальному рівні.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, туризм, пріоритети, дестинація, безпека туризму, соціалізація, глобалізація, нестабільність.

Summary. Introduction. *In the global dimension, tourism is the driving force of the socio-economic development of states and regions, it acquires significant importance and is fixed in the public consciousness as an integral component of the modern way of life. But at the same time, tourism activity in all its forms and types is extremely susceptible to threats and challenges of global origin or spread. In view of this, the development of tourist destinations, especially in the context of international tourism, must necessarily be based on guaranteeing the safety of tourists, tourist organizations and resources.*

Purpose. *The purpose of the article is to analyze the current problems of the socio-economic development of international tourism destinations and to substantiate the prospective directions of their operation from the standpoint of guaranteeing the safety and socialization of tourism.*

Materials and methods. *The materials of the research are the works of domestic and foreign authors, devoted to the analysis of theoretical and applied aspects of solving the problems of socio-economic development of tourism in conditions of global instability, as well as the results of the author's analysis and generalization of the peculiarities of the functioning of tourist destinations of Ukraine in conditions of crisis.*

In the process of carrying out the research, the following scientific methods were used: theoretical generalization (for the formulation of scientific approaches to the interpretation of the safety of tourism and tourist destination);

analysis and synthesis (to identify and substantiate the principles and directions of socio-economic development of international tourism destinations in the context of guaranteeing tourism safety); logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. *The article substantiates the principles of destination development, which is based on the priority of solving tourism safety problems, such as systematicity, humanism and sustainability. Based on these principles, an international tourism destination in conditions of instability should fulfill recreational, social and economic functions. The problems of the development of tourist destinations that require a priority solution in the context of guaranteeing the safety of international tourism are highlighted: the formation of the image of international tourism destinations; social adaptation of foreign tourists within the destination; providing feedback to foreign tourists. Ways to solve these problems are proposed and such strategic priorities of the socio-economic development of tourist destinations as a targeted marketing policy formed on the basis of sustainable tourism development and effective communications, socialization of tourism and guaranteeing the safety of tourists are formulated.*

Discussion. *In further scientific research, it is expedient to form a methodology for assessing the stability of tourist destinations in crisis conditions and to carry out an assessment of the main selected indicators on the basis of individual destinations or regions of Ukraine. Based on the results of such an assessment, it is possible to develop differentiated measures to optimize the post-crisis recovery of the tourism sphere of Ukraine at the regional and local level.*

Keywords: *socio-economic development, tourism, priorities, destination, tourism safety, socialization, globalization, instability.*

Постановка проблеми. Туризм у глобальному вимірі є рушієм соціально-економічного розвитку держав та регіонів, що набуває вагомого

значення і фіксується у суспільній свідомості як невід'ємний компонент сучасного способу життя. Але водночас туристична діяльність у всіх своїх формах та видах – надзвичайно сприйнятлива до загроз та викликів глобального походження або поширення. З огляду на це, розвиток туристичних дестинацій, особливо в контексті міжнародного туризму, має неодмінно базуватися на гарантуванні безпеки туристів, туристичних організацій та ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти вирішення проблем соціально-економічного розвитку туризму умовах глобальної нестабільності в останні десятиліття перебували у центрі уваги низки як зарубіжних, так і українських дослідників, таких як А. Голод [1], І. Коварі, К. Зімані [7], Й. Мансфелд, А. Пізам [8], О. Заноско, Н. Корж [5] та ін. Сформована достатньо цілісна методологічна база, детально охарактеризовані проблеми безпеки туристів, економічної безпеки туристичних підприємств в умовах нестабільності. Однак недостатній обсяг даних щодо розвитку туристичних систем у кризові періоди досі не давав змоги об'єктивно оцінити особливості їх функціонування в кризові періоди глобального масштабу. Пандемія COVID-19, ставши у 2020-2021 рр. головною глобальною загрозою розвитку туристичної сфери, водночас дала змогу провести унікальні спостереження та зробити важливі висновки щодо особливостей гарантування безпеки туризму та його соціально-економічного розвитку в умовах нестабільності.

Метою статті є аналіз актуальних проблем соціально-економічного розвитку дестинацій міжнародного туризму та обґрунтування перспективних напрямів їх функціонування з позицій гарантування безпеки та соціалізації туризму.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячені аналізу теоретичних та прикладних

аспектів вирішення проблем соціально-економічного розвитку туризму умовах глобальної нестабільності, а також результати авторського аналізу і узагальнення особливостей функціонування туристичних дестинацій України в умовах кризи.

У процесі здійснення дослідження було використано такі наукові методи: теоретичного узагальнення (для формулювання наукових підходів до трактування безпеки туризму та туристичної дестинації); аналізу та синтезу (для виокремлення та обґрунтування принципів і напрямів соціально-економічного розвитку дестинацій міжнародного туризму в контексті гарантування безпеки туризму); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Сучасний туризм є одним із важливих компонентів глобалізації, який на різних рівнях сприяє міжнародній інтеграції у економічній, соціальній та культурній сферах, стає вагомим чинником підвищення якості життя населення як країн, що генерують туристичні потоки, так і дестинацій. У глобальному вимірі важливим є акцент на розвитку міжнародного туризму, який трактують як подорож особи за межі постійного місця проживання, що передбачає перетин державного кордону та здійснюється на термін від однієї доби до року з пізнавальною, рекреаційною, оздоровчою чи іншою метою, без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування. За напрямом виокремлюють виїзний та в'їзний міжнародний туризм [2].

Безпеку туризму ми трактуємо як стан функціонування певної туристичної системи у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і дає можливість забезпечити стабільний розвиток цієї системи у майбутньому [1]. Базовим суб'єктом гарантування безпеки туризму є дестинація – локальна туристична система.

Розвиток дестинації, що базується на пріоритетності вирішення проблем безпеки туризму, має, на наш погляд, ґрунтуватися на трьох

принципах – системності, гуманізму і сталості. Принцип системності полягає у трактуванні дестинації як сукупності елементів (туристи, туристичні підприємства та інфраструктура, туристичні об'єкти та населення) та взаємозв'язків між ними. Принцип гуманізму передбачає визначення основним пріоритетом функціонування дестинації задоволення різнопланових потреб людини. Принцип сталості полягає у забезпеченні збалансованого розвитку дестинації, у тому числі через мінімізацію загроз для її природного та соціального середовища, що виникають у процесі здійснення туристичної діяльності.

Базуючись на згаданих принципах, дестинація міжнародного туризму в умовах нестабільності має виконувати кілька важливих функцій – рекреаційну (відновлення фізичних і психічних сил туристів), соціальну (забезпечення ефективної взаємодії різних соціальних груп – іноземних туристів, працівників сфери туризму і місцевого населення), економічну (отримання доходів від туристичної діяльності як підприємствами, так і територіальними громадами).

Ключовим чинником, що впливає на функціонування дестинацій міжнародного туризму, особливо в кризових умовах, є глобальні загрози і виклики. Тоді як загрози вимагають реагування з боку дестинації та туристичних систем, до складу яких вона входить, то виклики потребують передусім адаптації.

Як свідчать сучасні тенденції розвитку туристичної сфери, окрім власне протистояння глобальним загрозам, першочергового вирішення в контексті гарантування безпеки міжнародного туризму потребують такі три групи проблем:

- проблеми формування іміджу дестинацій міжнародного туризму;
- проблеми соціальної адаптації іноземних туристів в межах дестинації;
- проблеми забезпечення зворотного зв'язку з іноземними туристами.

У сучасних умовах, коли інформаційне середовище є настільки насиченим, що починає відігравати провідну роль у формуванні попиту і пропозиції на ринку, зокрема туристичному, постійно зростає і роль маркетингових механізмів регулювання економічних явищ і процесів. Туризм, який часто базується саме на атрактивності певних ресурсів та об'єктів, вимагає не лише ефективної рекламної політики, а й цілеспрямованих зусиль щодо формування іміджу дестинацій, зокрема у формі туристичного брендингу. Поряд із атрактивністю, одним із найвагоміших аспектів якості туристичних послуг, особливо в сучасних умовах, стає безпечність середовища тимчасового перебування туриста.

Із метою формування позитивного іміджу міжнародних туристичних дестинацій, на нашу думку необхідними є такі заходи:

- активізація інформаційної політики владних інституцій щодо популяризації дестинацій на міжнародному туристичному ринку;
- розширення представлення локального туристичного продукту на міжнародних виставкових заходах;
- створення та постійне оновлення веб-сайтів та сторінок у соцмережах, що присвячені поширенню інформації про дестинації серед потенційних іноземних туристів [4].

Результатом таких заходів має стати формування позитивного іміджу дестинації на міжнародному туристичному ринку як безпечної і комфортної для відпочинку, що очікувано призведе до збільшення потоків міжнародного туризму.

Оскільки туристичні подорожі неодмінно передбачають виїзд туриста за межі постійного місця проживання, то його тимчасова взаємодія з новим соціально-культурним середовищем обов'язково супроводжуватиметься певним періодом адаптації, який у разі максимальної безпечності туристичних послуг має бути мінімальним за тривалістю та максимально комфортним. Важливу роль у цьому процесі

відіграє інформаційна безпека туриста, адже його поінформованість про особливості тимчасового місця перебування прямо пропорційна до простоти й комфортності періоду адаптації [4].

Оптимізувати процес соціальної адаптації у міжнародному туризмі, на нашу думку, можливо за умови реалізації заходів у таких напрямках:

- підвищення кваліфікації працівників індустрії туризму та гостинності, а також транспорту, для роботи з іноземними туристами;
- покращення мовних і комунікативних компетентностей персоналу закладів проживання та харчування туристів з орієнтацією на найбільш перспективні напрями потоків в'їзного туризму;
- розширення мережі вказівників, інформаційних таблиць, які дублюють інформацію іноземними мовами для туристів;
- оптимізація роботи туристичних інформаційних центрів, налагодження їх співпраці з підприємствами індустрії туризму та гостинності;
- забезпечення громадського порядку на території дестинацій;
- підвищення комфортності транспортних перевезень та якості комунальної інфраструктури у межах дестинації [3].

Вказані заходи загалом спрямовані на полегшення мовно-культурної, соціально-побутової та поведінкової адаптації туристів до середовища дестинації, що в свою чергу сприятиме підвищенню задоволеності туристів від подорожі та створить підґрунтя для перспективного розвитку дестинацій.

Пріоритетність аналізу розвитку туристичної сфери із позицій соціалізації зумовлена також соціальною природою туризму як явища та виду економічної діяльності, до якого залучені як туристи і місцеве населення, так і персонал туристичних підприємств. Вагоме соціальне значення туризму полягає також у міжкультурній взаємодії, ціннісному та

когнітивному аспектах цього виду діяльності людини. Основою соціалізації туризму є туристичний потенціал певної території, який формується не лише природними та історико-культурними туристичними ресурсами і туристичним попитом на них, а й наявністю туристичних підприємств та організацій із кваліфікованим персоналом, який може забезпечити соціальну доступність наявних туристичних ресурсів і об'єктів [6].

Соціалізація туризму як основа розвитку туристичних дестинацій в умовах глобальної нестабільності базується на таких принципах як відповідальність, доступність, безпечність, збалансованість і конвергентність. З урахуванням охарактеризованих принципів та підходів до наукового аналізу соціалізації туризму можна виокремити п'ять компонентів цього процесу, на яких має базуватися розроблення соціальної доктрини туризму: соціальний туризм, туристична акультурація, безпека туризму, якість туристичних послуг, національні цінності [6].

Варто зауважити, що практичним втіленням соціалізації туризму є процеси стратегічного планування і сформовані таким чином документи (концепції, стратегії і програми розвитку туризму як на національному, так і на регіональному рівні). Основним ефектом стратегічного планування у сфері туризму має бути модернізація туризму як виду економічної діяльності і соціального явища.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Одним із важливих напрямів функціонування дестинацій у процесі реагування на глобальні загрози є розвиток внутрішнього туризму, який, для прикладу, в умовах пандемії або війни дає змогу відкривати нові і популяризувати відомі туристичні об'єкти, що у перспективі може позитивно вплинути і на зростання потоків міжнародного туризму. Важливою передумовою таких

прогресивних змін має стати ефективний брендинг дестинацій спрямований на міжнародний туристичний ринок.

В умовах глобальної нестабільності стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку туристичних дестинацій мають бути цілеспрямована маркетингова політика сформована на засадах сталого розвитку туризму та ефективних комунікаціях, соціалізація туризму та гарантування безпеки туристів.

У подальших наукових дослідження доцільно сформуванати методику оцінювання стійкості туристичних дестинацій в кризових умовах та здійснити оцінку на основні відібраних показників на базі окремих дестинацій або регіонів України. За результатами такої оцінки можливо розробити диференційовані заходи щодо оптимізації посткризового відновлення туристичної сфери України на регіональному та локальному рівні.

Література

1. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
2. Голод А., Базюк М. Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах подолання пандемії COVID-19. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (7-8 жовтня 2021 року, м. Львів). Львів : ЛДУФК, 2021. С. 179–181.
3. Голод А.П., Графська О.І., Базюк М.Б. Безпека дестинацій міжнародного туризму в умовах глобальних загроз. Причорноморські економічні студії, 2021. Вип. 72. Ч. 2. С. 57–62.

4. Голод А.П., Федоришина Л.М. Соціальні проблеми організації міжнародного в'їзного туризму в Україні. Сталий розвиток економіки : міжнар. наук.-виробничий журнал. 2019. №1(42). С. 115–121.
5. Корж Н.В., Заноско О.В. Формування системи економічної безпеки індустрії туризму як складової стійкого розвитку туризму в Україні. Економіка. Управління. Інновації. 2011. №2. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2011_2/11knvtvy.pdf
6. Феленчак Ю.Б. Формування і реалізація соціальної доктрини туризму : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.07. Львів, 2021. 453 с.
7. Kovari I., Zimanyi K. Safety and Security in the Age of Global Tourism. Applied Studies in Agribusiness and Commerce. 2011. №3-4. Vol. 5. P. 59–61.
8. Mansfeld Y., Pizam A. Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice. Routledge, 2005. 376 p.

References

1. Holod, A. (2017), "Safety of regional tourism systems: theory, methodology and guarantee problems" : monohrafiia. Lviv : LDUFK, 340 p.
2. Holod, A., Baziuk, M. (2021), "Prospects for the development of international tourism in Ukraine in the conditions of overcoming the COVID-19 pandemic", *Suchasni tendentsii rozvytku industrii hostynnosti : materialy II mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Lviv : LDUFK, pp. 179–181.
3. Holod, A.P., Hrafska, O.I., Baziuk, M.B. (2021), "Security of international tourism destinations in conditions of global threats", *Prychornomorski ekonomichni studii*, Vyp. 72, Ch. 2, pp. 57–62.
4. Holod, A.P., Fedoryshyna, L.M. (2019), "Social problems of the organization of international inbound tourism in Ukraine", *Stalyi rozvytok ekonomiky : mizhnar. nauk.-vyrobnychiy zhurnal*, №1(42), pp. 115–121.

5. Korzh, N.V., Zanosko, O.V. (2011), "Formation of the system of economic security of the tourism industry as a component of the sustainable development of tourism in Ukraine", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, №2, URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2011_2/11knvtvy.pdf
6. Felenchak, Yu.B. (2021), "Formation and implementation of the social doctrine of tourism" : dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.07. Lviv, 453 p.
7. Kovari, I., Zimanyi, K. (2011), Safety and Security in the Age of Global Tourism. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, №3-4, Vol. 5, pp. 59–61.
8. Mansfeld, Y., Pizam, A. (2005), *Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice*. Routledge, 376 p.